

Pomyslnou tečku za projektem udělaly speciální prohlídky *Knížecí Vánoce v Třeboni*, které během prosincových víkendů a počátkem roku 2023 připomněly tradici rodinných oslav Schwarzenbergů na zdejším zámku. Tématem prohlídek byla i připomínka roku 1922, kdy se v důsledku pozemkové reformy tyto svátky konaly v Třeboni naposledy.

Všem zapojeným pracovištím děkujeme za participaci na projektu. Pomyslná štafeta byla předána územní památkové správě na Sychrově, která pro rok 2023 zvolila téma „Harrachové – vznešenost zavazuje“.

Mgr. Markéta SLABOVÁ
NPÚ, ÚPS v Českých Budějovicích
slabova.marketa@npu.cz

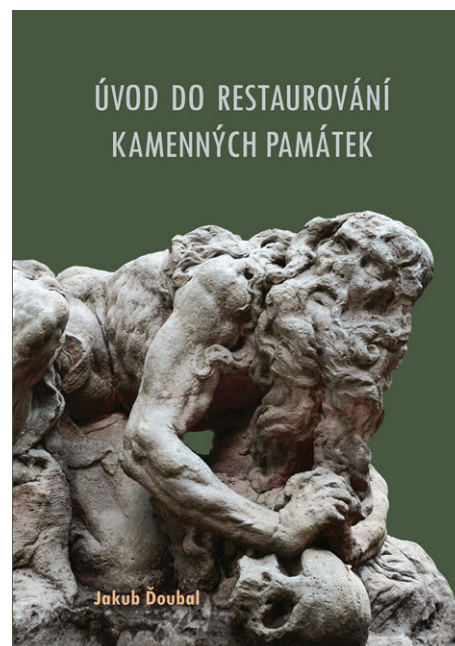
Skutečně využitelná metodika

ĎOUBAL, Jakub. *Úvod do restaurování kamenných památek*. Vydání: 1. Litomyšl: Fakulta restaurování, Univerzita Pardubice, 2023. 140 s. ISBN 978-80-7560-475-0.

Ačkoliv to nebývá zvykem, začal bych text vlastně závěrečnou pointou, ke které se budou vztahovat všechna následná slova: Recenzovaná kniha *Úvod do restaurování kamenných památek* z pera Jakuba Ďoubala je skvělá a neměla by chybět v knihovničce žádného (nejen) začínajícího památkáře (minimálně) se specializací na restaurování. Neměl by ji opomenout ani uchazeč o studium či již student prvních ročníků restaurování kamenosochařských památek. Podobná kniha u nás doposud chyběla!

Já sám se v památkové péči jako historik umění pohybuji takřka dvacet let, z toho bezmála osmnáct let v pozici specialisty na restaurování. Snad se nedopustím nepatřičnosti, když přiznám veřejně zamlčovanou zkušenost mnohých nás „specialistů“, že první léta bývají doslova krušná. Mladý elév je najednou vržen do památkářského terénu, zcela bez jakékoliv přípravy na dialog nejednou s o mnoho staršími, a tedy i zkušenějšími restaurátory, kteří na rozdíl od něj – ve většině historika či historičky umění – restaurování sami studovali a profesi tedy rozumí. Co si má v tuto chvíli takový elév počít? Jak může při své nezkušenosti pozitivně a inspirativně vstupovat do onoho pracovního dialogu? Z nejistoty a niterných obav proto mnohdy doslova blafujeme a předstíráme svůj vhled, neřkuli až oborovou moudrost, a restaurátorovi často právě i proto přímo nekompetentně „kafráme“ do věcí, do kterých bychom mluvit neměli, a snažíme se mu zcela nemístně jako školákovi vést jeho zkušenou ruku. Naše možné a nejednou podstatné vklady přitom bez povšimnutí opomíjíme. Že tím často hloupě maskujeme svůj stud, svou neschopnost přiznat, že prostě nevíme a že ani netušíme, kam se pro radu obrátit, je – ruku na srdce – přitom většinou přítomných v danou chvíli zřejmé. Nikdo to ale našťěstí (?) nevysloví. Co se ovšem místo toho nabízí? Kam se máme obrátit? Kdyby kniha napomohla i jen v tomto směru, nabízela oporu při restaurování kamenosochařských památek, tak to samo již není vůbec málo a splnila by své poslání.

Sám jsem se dopustil a nadále dopouštím řady nemalých profesních chyb a omylů. S každou restaurátorskou realizací se i přes svou dosavadní zkušenost a památkářskou praxi stále

zatím víc dozvídám, než do procesu vkládám. Nebylo-li by to tak, ztratila by asi alespoň pro mě ona práce tajemné kouzlo objevované cesty a individuálních příběhů konkrétních památek minulosti, kvůli kterým mnozí v památkové péči i přes smutné finanční ohodnocení pracujeme. Na rozdíl od řady kolegů jsem měl to štěstí, že jsem při vstupu do oborů památkové péče měl vždy skvělé průvodce. Po univerzitním angažmá, kde pro nás dvířka památkové péče – v našich pohledech tehdy semknuté okolo stavebních památek – otevíral přemýšlivý a dialogu vždy otevřený Petr Macek, mne vzala pod svá křídla jurodivá Daniela Vokolková († 2010), inspirativní mimo jiné svou přímocarostí a nekompromisností. Poté mne osud zavál po bok zcela odlišně lidsky založeného Vratislava Nejedlého a jeho tehdy mladých kolegů a kolegyní, mezi kterými musím vyzdvihnout dnes již navíc přítele Viktora Kovaříka. S ním jsem mohl beze studu své tíživé pocity a obavy z oborových proher probírat, což koneckonců – zaplatť pámbůh – trvá dodnes. Průvodkyní a učitelkou nám byla právě autorita Vratislava Nejedlého, který nám pomáhal nazírat podstatu naší památkářské role, jež je na hony vzdálená úloze provádějícího restaurátora. Sám s odvoláním na svého staršího kolegu, v mnohém soupeřníka a zároveň učitele Miloše Suchomela nám připomínal, že „*památková péče je rizikové povolání*“. Myslel tím nevděčnost, zároveň nenápadnost a neviditelnou složitost, která by nás měla spíše vést k trvalému pokládání otázek sobě i oněm provádějícím restaurátorům, než vyslovovat jasné a nejed-

nou vulgarizující apriorní teze a příkazy. Snad to byla schopnost Vratislava Nejedlého naslouchat a vést tvůrčí dialog, pro kterou se s různými restaurátory a dalšími zainteresovanými odborníky u nás v kanceláři dveře netrhly. Prostřednictvím tamních kancelářských diskusí, při kterých nám mladým stačilo mít jen oči a uši otevřené, jsme zažívali jakousi profesní metodiku životem, při které jsme získávali pozvolna i povědomí (nejen) o recentní odborné literatuře k problematice restaurování.

Zmínil jsem, že zdaleka ne každý z nás památkářů měl takovéto štěstí na odborně a také lidsky skvělý kolektiv. Zároveň málokdo z nás měl při časovém vytížení, do kterého jsme naráželi jako památkáři prací hození, možnosti se jen v tom shonu zorientovat v dosavadní odborné literatuře k rozmanitým restaurátorským otázkám, rozloženým velmi zjednodušeně mezi zcela odlišnými materiály a technologiemi, mezi díly uplatňujícími se samostatně či v širším stavebním kontextu, mezi malbou a sochařskými artefakty a také odlišnými staletími jejich vzniku. Onen oborový elév je tedy nejednou nucen tzv. nekriticky převzít zvyky daného místa a pracoviště a jen jakoby mechanicky udržovat jedoucí vlak v chodu. Absolutně nezbývá čas dočítat třeba i jen domácí a porůznu rozeseté příspěvky k restaurování, natož sledovat a kriticky vstřebávat oborové trendy či inspirativní realizace v zahraničí. Prostě zprvu kvalita a z toho poté bohužel záhy rutina, nesená třeba i vědomím, že jako zaměstnanci odborné organizace památkové péče jsme přeci nutně povoláni být též nezpochybnitelnými odborníky. Ona rutina navíc nemusí být založená na skutečně kritickém myšlení a právě potřebné odborné informovanosti, jako spíše na faktické odborné rezignaci a na niterných a od památek neoddelitelných subjektivních pocitech, které si poté mylně postulujeme na odborný názor a postoje.

Kniha Jakuba Ďoubala je tenouká a lze ji přechíst jedním dechem za jeden krátký poobědveč. Není to ovšem beletrie, jedná se – jak říká název – o text uvádějící do specifické odborné problematiky; je průvodcem a příručkou. I proto je patrně strukturovaná velmi přehledně, srozumitelně a jednotlivé kapitoly se vždy vztahují ke konkrétní fázi procesu restaurování či konzervace, nebo jsou věnovány konkrétní problematice, se kterou se nejen restaurátor, ale i památkář setkává a je nucen o ní přemýšlet a vyjadřovat se k ní. Vždy ovšem s každým dílem a situací nově a trochu inovativně. Žádná z kapitol není nadbytečně přetížena ani neskloňuje k banalizaci. Celek, ačkoliv se zdá být napsaný lehkým perem, drží pohromadě

nepochybně snaha autora být sdělný, a přitom též odborný.

Většina laiků, a nakonec i nemálo pracovníků památkové péče vnímá chybně restaurování jen jako specifický řemeslný zákrok. Nepochopené zůstává, že restaurování (a též konzervace) je v první řadě specifickým způsobem přemýšlení o výtvarném díle minulosti, a navíc v díle samotném, kterým se společnost prostřednictvím restaurátorů snaží dílo nejen v maximálně možné míře zachovat, ale také mu umožnit vizuální vztah s diváky. Restaurování (včetně konzervace!) je – jak to označoval Miloš Suchomel – „*pasivní výtvarnou akci*“, při které se nezvažují jen materiálově-technologické aspekty zachování, ale také řada zásadních problémů imateriálních (historických, duchovních ad.). Výtvarné dílo je totiž – jak to konečkonců deklaruje ve své preambuli i mezinárodní závazná tzv. Benátská charta – výsledkem lidského ducha. Přijetím tohoto faktu se teprve dostáváme k možnostem důležitých vkladů specialisty-památkáře do procesu restaurování, k dialogickému hledání adekvátní formulace koncepce celého zásahu. K tomu ale musí všichni diskutující a na procesu restaurování participující partneři – kterými je nutné chápat jak restaurátory, památkáře, investory a další – minimálně znát a mít základně vytyčené hranice terénu, ve kterém se mají pohybovat tak, aby jejich společná práce neskouzla k falzifikaci díla a deklasování jeho hodnot v širokém slova smyslu. Knihu můžeme po právu označit za snahu autora (zároveň znalého restaurátora, navíc vysokoškolského pedagoga restaurování) předložit zájemcům srozumitelný vstupní vhled do restaurování kamenných památek, bez ambic zabíhat v daný moment (spekulativně a s potřebným kritickým rozvažováním) do hlubších subtilností problematiky. Podstatná je snaha vysvětlit chronologii postupů, jejich možnosti a vytyčit tím jemně onen základní terén, ve kterém se při restaurování těchto specifických památek pohybujeme. Kniha předkládá základní metodická kritéria, se kterými máme být obeznámeni.

Velký význam může mít publikace též pro adepty restaurování kamenosochařských památek, a to nejen v rámci vysokoškolského studia, ale též na středních a vyšších odborných sochařských školách. Podobné příručky, manuály, které vyznačují oborový prostor a (třeba nepřímo) vyznačují též správné užívání základních oborových termínů (např. historické povrchové úpravy kontra ochranný či obětní nátěr), jsou minimálně v prvních letech studia k nezaplacení. Správné zacházení s odbornými termíny je pak základní nutností při vlastní odborné praxi, k tomu,

aby zúčastnění hovořili tzv. shodným jazykem. V případě recenzované knihy autor čtenářům na závěr předkládá stručný seznam základní literatury. Vedle něho ovšem každou z kapitol protkal poznámkovým aparátem, ve kterém zájemce najde odkazy na další rozšiřující literaturu (historicky, teoreticky a také prakticky zaměřenou). S téměř všemi těmito tituly v knize by se pak zodpovědný zájemce o působení v oboru měl v průběhu let alespoň letmo seznámit a dalším prohlubujícím studiem na tom dále stavět.

Knihu můžeme v tom nejlepším slova smyslu označit za metodiku, byť bez oficiální certifikace, která – jak zkrájím uvádím – by neměla chybět v příruční knihovničce památkářů a ani restaurátorů. Nereprezentuje totiž jakýsi instantní a mechanicky uplatnitelný návod, o který se chmýřivky v mém pohledu snaží mnoho oficiálně certifikovaných metodik, vzniklých často v rámci různých grantových projektů; představuje skutečně využitelný materiál, který nám všem snad může minimálně pomáhat hovořit tzv. shodným jazykem, to znamená umožnit nám třeba i konfliktní dohady, ale nikoliv bezbřehé a obsahově banální, nýbrž alespoň základně poučené a stavějící toliko na odborně a eticky možném.

Mgr. Petr SKALICKÝ
NPÚ, Generální ředitelství v Praze
skalicky.petr@npu.cz